

MEDYANIN DOĞAL AFETLERDEKİ İŞLEVİ

Ersoy SOYDAN¹, Nuray ALPASLAN²

ÖZET

Afetler özellikle de doğal afetler insanların kontrolü dışında gerçekleşen, çok büyük mal ve can kaybına neden olabilecek büyük çaplı olaylardır. Doğal Afetler çok kısa zamanda çok büyük yıkımlara neden olabilmektedirler. Her yıl milyonlarca insan afetlerde felaketlerle ve sonuçlarıyla karşı karşıya gelir. Böylece yıl boyunca her türlü afet dünyanın değişik yerlerini etkilemektedir. Dünyamızın varoluşundan itibaren doğal afetler de vardır ve doğal afetler tarih boyunca tüm insanları etkilemiştir. İnsanlık tarihine bakıldığında teknoloji, insanlığın var oluşundan bu yana artan bir ivmeyle toplumların ihtiyaçlarını karşılama ile ilişkili olarak hızlı gelişme göstermiştir. Toplumlarda teknolojik gelişimin çok hızlı bir şekilde gelişmesinin sonucu olarak, kitle iletişim araçları da hem günlük hayatımızın hem de hızlı iletişimin bir parçası olmuşlardır. Günümüzde İnternet (e-posta vd.), telefon, radyo, televizyon, uydular, bilgisayarlar (internet) en önemli iletişim araçları olarak hayatımızda yaygın olarak yer almaktadır. Medya da bütün bu kitle iletişim araçlarının hepsini kapsamaktadır. Ancak gelişen bu teknoloji, doğal afetlerin etkilerini tamamen ortadan kaldıramamıştır. Sadece alınacak tedbirler ve afetler sonrasındaki girişimler konusunda kolaylaştırıcı etkisi olmuştur. Özellikle afetlerde medyanın; halka bilgileri aktarma, toplumu doğru bilgilendirme, bilgileri zamanında halka iletme faaliyetleri oldukça önemlidir. Bu çalışmada, medyanın doğal afetlerdeki işlevleri ve etkileri ele alınarak, bu konunun önemi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Afetler, Medya, Kitle İletişim

Jel Kodu:Z00

ROLE OF MEDIA ACTS OF NATURAL DİSASTERS

ABSTRACT

Catastrophes; especially natural disasters, are big events which occur off hand by people and can give big damages to their properties and lifes. Natural disasters, can cause disasters on a large scale. Millions of people encounters with natural disasters and its results every year. Thus, every kind of catastrophe affects the several places of the world. Since the existence of the World, natural disasters are exist and they are effecting the whole of people. When we look at the human history, technology shows a rapid development parallel with satisfying the needs of societies. As a result of the rapid technological development, mass communication tools have become the important part of our lifes. Today, internet, telephone, radio, television, satellites, computers are important communication tolls which take an important place in people's life but this developed technology could not alter the effects of disasters. Mass communication has some impacts only on precoutions taken after the disasters realised. Especially, function of media such as conveying the true information to the public in right time is important. In this study, the functions and effects of the media by addressing the natural disasters, has focused on importance of this issue.

Key Words: Catastrophes, Media, Mass Communication

Jel Code: Z00

¹ Kastamonu Üniversitesi İletişim Fakültesi, Fakültesi Radyo Televizyon Bölümü, KASTAMONU, esoydan@kastamonu.edu.tr

² Kastamonu Üniversitesi İletişim Fakültesi, Fakültesi Radyo Televizyon Bölümü, KASTAMONU, esoydan@kastamonu.edu.tr

1.GİRİŞ

Dünyada insanlar hemen hemen her gün jeolojik, meteorolojik ve çevresel faktörler nedeniyle doğal felaketlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bütün bu afetlerin ne zaman, nerede olabileceği bilinmemekte ve her zaman, her yerde ortaya çıkabilmektedirler. Doğal afetler, insanlara ve çevreye büyük zararlar veren olaylardır. Dünyanın varoluşundan itibaren doğal afetler yaşanmıştır ve tarih boyunca tüm insanlığı etkilemiştir. Her yıl doğal afetlerden dolayı milyonlarca insan etkilenmekte, önemli sayıda can ve mal kaybına yol açmakta, yaralanmalara neden olmakta, milyarlarca dolarlık maddi kayıp yaşanmaktadır. Doğal afetler alt ve üst yapıları etkilemektedir. Ulaşım ve haberleşme kesintiye uğrayabilir. Bulaşıcı ve salgın hastalıklara neden olurlar. Eğitim-öğretimi aksatır, emniyet ve asayiş hizmetlerini olumsuz yönde etkiler ve barınma, yedirme ve giydirme sorunları doğururlar.

Birleşmiş Milletler'in kabul ettiği ve en genel tanımıyla "insanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan, normal yaşamı durdurarak veya kesintiye uğratarak toplumlara etkileyen ve yerel olanaklarla baş edilemeyen her türlü doğal, teknolojik veya insan kaynaklı tüm olaylara" afet denilmektedir (Kadıoğlu, 2008:3).

İnsanlık tarihine bakıldığında teknoloji, insanlığın var oluşundan bu yana artan bir ivmeyle toplumların ihtiyaçlarını karşılama ile ilişkili olarak hızlı gelişme göstermiştir. Teknolojinin hızlı bir şekilde gelişmesinin sonucu olarak, kitle iletişim araçları da hem gündelik hayatımızın hem de hızlı iletişimin bir parçası durumuna gelmiştir. Günümüzde İnternet, telefon, radyo, televizyon, uydular, bilgisayarlar önemli iletişim araçları olarak hayatımızda yaygın olarak yer almaktadır. Bütün bu kitle iletişim araçları medya olarak adlandırılmaktadır. Ancak teknoloji, doğal afetlerin etkilerini tamamen ortadan kaldıramamıştır. Sadece alınacak tedbirler ve afetler sonrasındaki girişimler konusunda kolaylaştırıcı etkisi olmuştur. Özellikle afetler konusunda bilinçlenme ve afet zararlarını azaltmak, hazırlıklı olmak ve müdahale konularında halk eğitiminde yazılı ve görsel medyanın çok önemli rol oynayabileceği bilinmektedir. Bu açıdan medya mensuplarının da afet yönetimi, afette haber verme ilkeleri ve kuralları konularında eğitilmelidir. Her evrede medya ile birlikte halk eğitimi planlamak ve sürdürmek gereklidir. Afetlere hazırlık, zararlarını azaltma ve müdahale konularında aktif rol oynama potansiyeline sahip medya mensuplarına da afetler ve afet yönetimi konularında da eğitim vermek gerekmektedir. Medyanın afetlerdeki etkin rolü göz önüne alındığında, hem afet öncesi halkın hazırlanması, toplumun afetlere karşı dirençsiz olmasına yol açabilecek her türlü uygulamanın tespit edilip önlenmesine yönelik kamuoyu oluşturulması, hem de afet anında müdahale çalışmalarının

kontrol, komuta ve koordinasyondaki rolünü en etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için afet yönetimi ve bilinci konusunda kapsamlı bir eğitimden geçirilmesi gerekmektedir (Kadioğlu ve Özdamar, 2008:12). Medya yapısı gereği kriz ve afet durumlarında çok hızlı hareket edebilme yeteneğine sahiptir. Elindeki teknik donanımlar ise medyayı afet iletişimde çok daha avantajlı hale getirmektedir. Geniş insan topluluklarına kolayca ve etkili erişim imkanlarına sahiptirler, kendi haberleşme sistemleri sayesinde enerji kesintilerinden etkilenmeden faaliyetlerini sürdürebilmektedir (Güler, 2013:9).

2. İLETİŞİM VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

Günümüzde hem toplumsal varoluşu, hem de sosyalleşmeyi yaratmak ve bu ortaklığı sürdürebilmek için kitle iletişim araçlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Genellikle kitle iletişim araçlarından bir bütün olarak söz edilir. Ancak; radyo, televizyon, yazılı basın, haber ajansları gibi farklı işlevleri yerine getiren çalışma alanları bulunmaktadır. Kitle iletişim araçlarının ortak özelliği ise zamanla toplumda alışkanlığa ve ihtiyaca dönüşerek toplumda bir talebin oluşmasına neden olmasıdır. Ayrıca bir başka ortak özellik ise olayları aynı anda sınıf, cinsiyet ya da kimlik gözetmeksizin toplumun her kesimine aynı anda ulaştırabilmesidir.

İletişim sözcüğü, Latince kökenli “communication” sözcüğüne karşılık gelmektedir. Latince "commun" yani halk, topluluk kökünden türetilmiş bir kavram olan “communication” bilgi ve düşüncelerin değiş tokuşu anlamına gelmektedir. İletişim ve kitle iletişim bir mesaj ve bilgi alışverişi etkinliği olarak ele alınmaktadır. İletişimin onlarca farklı tanımı bulunmaktadır (Türkoğlu, 2010: 19-20) .

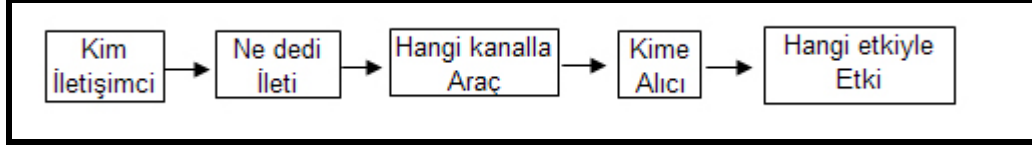
Birbirlerine ortamlarındaki nesnelere, olaylar, olgularla ilgili değişimleri haber veren, bunlara ilişkin bilgilerini birbirine aktaran, aynı olgular, nesnelere, sorunlar karşısında benzer yaşam deneyimlerinden kaynaklanan benzer duygular taşıyıp bunları birbirine ifade eden insanların oluşturduğu topluluk ya da toplum yaşamı içinde gerçekleştirilen tutum, yargı, düşünce, duygu bildirimlerine iletişim denilmektedir (Özçağlayan, 1998: 32).

Ünsal Oskay’a göre iletişim, birbirlerine ortamlarındaki nesnelere, olaylar, olgularla ilgili değişimleri haber veren, bunlara ilişkin bilgilerini birbirlerine aktaran, aynı olgular, nesnelere, sorunlar karşısında benzer yaşam deneyimlerinden kaynaklanan, benzer duygular taşıyıp bunları birbirlerine ifade eden insanların oluşturduğu topluluk ya da toplum yaşamı içinde gerçekleştirilen tutum, yargı, düşünce ve duygu bildirimleridir (Oskay, 2001: 9).

İletişim olgusunun temel öğeleri ise ileti, kaynak, hedef kitle ve kanaldır. Kitle iletişim terimi ise ilk kez olarak 1940 yılında Horald D. Lasswell tarafından kullanılmıştır. Kitle

iletişim araçlarının işlevleri üzerinde ilk kez duran (Lasswell,1948:37-51) bilgi verme, toplumu ikna etme ve toplumsallaştırma fonksiyonlarından söz etmiştir.

Tablo.1. Kitle İletişim Modeli (Lasswell,1948)

Lasswell Modelinin temelini oluşturan kavramlar sorular ile tanımlanacak olursa bunlar Kim? Neyi? Hangi Kanaldan?,Kime?,Hangi Etkiyle? vb. olarak özetlenebilir (Tablo.1).

Kim, sorusu verilecek olan mesajın kaynağını gösterir. Burada önemli olan mesaj verilecek kitle için ‘kimin’ inanılır olup olmadığı gibi karakter belirten özelliklerdir. **Neyi**, kavramı iletilen mesajın ne olduğunu, kendini ortaya koyar. **Hangi Kanaldan**, iletinin gönderilme yolunu sembolize eder. Kişisel iletişimde sözlü veya yazılı iletişim bu kanalı karşılayabilir. **Kime** ile kast edilen alıcıdır. Bu modelde alıcı, toplum yani kitlelerdir. Alıcı, bu modelin ana hatlarından biri olduğu kadar bir o kadarda pasiftir. Alıcı olmadan sağlıklı bir iletişim olmaz. Tüm iletişim modeli, mesajın “Kime” iletilmesi üzerine kuruludur. **Hangi etkiyle**, modelin temel noktasıdır.

Kitle iletişiminin başlıca özellikleri şunlardır: Kitle iletişiminin izler kitlesi görece geniştir, İzlerkitle çeşitli toplumsal kümelerden gelen ve değişik çeşitli niteliklere sahip insanlardan oluşan ayrı türden bir topluluktur, İzler kitle kimliksiz bir topluluktur, yani izler kitle ve iletişimci genellikle birbirlerini kişisel olarak tanımazlar, Kitle iletişimi kamusaldır, yani içeriği herkese açıktır, Kitle iletişim araçları kaynaktan uzakta bulunan, birbirlerinden de ayrı olarak konumlanmış çok sayıda insanla aynı anda ilişki kurabilir, Kitle iletişimi karmaşık biçimsel kurumları gerektirir, İletişimciyle izler kitle arasındaki ilişki izler kitlenin kişisel tanışıklığı olmayan, profesyonel iletişimci rolündeki kişiler aracılığıyla kurulur, İletişim geri döndürülemezcesine tek yönlüdür ve izler kitlenin anında yanıt vermez olasılığını fiilen dışlamaktadır. Böylelikle iletişim sisteminde göndericiyle alıcı arasında keskin bir kutuplaşma söz konusudur. Kitle iletişim araçlarının ürünleri hem fiziksel anlamda hem de bireye maliyetinin oldukça az olması nedeniyle parasal anlamda halkın çoğunluğu tarafından kolayca elde edilebilmektedir (Mutlu, 1994: 211-212).

2.1. Medya, Yazılı Basın, Görsel ve İşitsel Medya

Medya her çeşit bilgiyi bireylere ve topluluklara aktaran bilgilendirme, eğitime gibi temel sorumluluklara sahip hem görsel, hem de işitsel araçların tümü şeklinde tanımlanabilmektedir.

Medya sözcüğü Latince ortam, araç anlamına gelen *medium* sözcüğünün çoğulundan türetilmiştir. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre medya, iletişim ortamı, iletişim araçları anlamına gelmektedir. 1980'li yıllarla birlikte medya kavramı yavaş yavaş kitle iletişim araçları kavramının yerine kullanılmaya başlamış ve gündelik dilde sıklıkla kullanılır olmuştur. Medya kelimesiyle tüm iletişim araçları ve ortamı kast edilmektedir. Günümüzde medyanın insan ve toplum hayatındaki etkisi önemli boyutlara ulaşmıştır. Artık medya, hayatın her alanında bilgilendirici ve yönlendirici bir güç olarak yer almaktadır. Özellikle teknolojik gelişmelerin bu alanda kullanılmasıyla birlikte, medya her yerde ve her zaman en kötü ve ağır koşullarda bile iletişim kurmayı sağlamaktadır. Medyanın temel işlevleri arasında yer alan bilgilendirme, kültürel devamlılık, toplumsallaştırma ve kamuoyu yaratma işlevleri insanları medyaya daha çok bağımlı kılmaktadır. Medyayı yazılı basın ve görsel-işitsel medya olarak ele alırsak, haber, bilgi ve yorumları gazete ve dergi gibi basılı bir şekilde topluma ulaştıran medya türü yazılı basın, radyo, televizyon gibi daha çabuk bir yoldan topluma ulaştıran medya türü de görsel medya olarak adlandırılmaktadır.

3. DOĞAL AFETLER

Doğal afetler, insanlara ve çevreye büyük zararlar veren olaylardır. Dünyamızın varoluşundan itibaren doğal afetler yaşanmaktadır. Doğal afetler tarih boyunca tüm insanlığı etkilemiştir. Her yıl doğal afetlerden dolayı milyonlarca insan etkilenmekte, önemli sayıda can kaybına ve yaralanmalara neden olmakta, milyarlarca dolarlık maddi kayıplar yaşanmaktadır. Doğal afetler; depremler, heyelanlar, kaya düşmeleri, volkan patlamaları; dolu, don, fırtına kabarması, heyelanlar, hortumlar, kaya düşmesi, kuraklık, orman ve çalı yangınları, rüzgâr, toz, kum, yağmur, kar ve kış fırtınaları, seller, ani sel ve su baskınları, sıcak ve soğuk hava dalgaları, sis ve düşük görüş mesafesi, tarımsal zararlılar, toprak kayması, tsunami, yıldırım, zemin çökmesi, kuraklık, fırtına, küresel ısınma, çölleşme şeklinde ortaya çıkan olgulardır. Teknolojik afetlere ise; nükleer ve kimyasal kazalar, büyük yangınlar, çevre kirlenmeleri örnek verilebilir. Politik ve insan faktörlerinin etkin olduğu savaşlar, iç çatışmalar, terör olayları, büyük göçler gibi olaylar ve bunların doğurduğu sonuçların tümü ise insan kökenli afetleri oluşturmaktadır (Ergünay ve diğerleri, 2008:325). Ani gelişen afetlere örnek olarak; depremler, su baskınları ve çamur akmaları, çığ ve kaya

düşmeleri, volkanik patlamalar, nükleer veya kimyasal kazalar, fırtına ve tayfunları gösterebiliriz. Bu tür afetlerde genellikle önceden tahmin, erken uyarı, tahliye imkanı olmadığı için, toplumun afet olaylarına karşı önceden alabildiği koruyucu ve önleyici önlemler yetersiz ise, büyük can ve mal kayıpları ile, büyük sosyal, psikolojik ve ekonomik kayıplar olmaktadır. Yavaş gelişen afetlere ise; kuraklık ve açlık, erozyon, çölleşme, küresel ısınma, salgın hastalıklar örnek olarak verilebilir. Bu tür afetlerin yol açtığı zarar ve kayıplar zaman içerisinde yavaş yavaş zarar ve kayıplara yol açtıkları için, olay ortaya çıktıktan sonra, koruyucu ve önleyici önlemler almak daha kolay olmaktadır. Afetin büyüklüğü ise genel olarak, bir olayın meydana getirdiği can kayıpları, yaralanmalar, yapısal hasarlar ve yol açtığı sosyal ve ekonomik kayıplarla ölçülmektedir. Olayın fiziksel büyüklüğü, olayın yoğun yerleşme alanlarına olan uzaklığı, fakirlik ve az gelişmişlik, hızlı nüfus artışı, tehlikeli bölgelerdeki hızlı ve denetimsiz şehirleşme ve sanayileşme, ormanların ve çevrenin tahribi veya yanlış kullanımı, bilgisizlik ve eğitim eksikliği, toplumun afet olaylarına karşı önceden alabildiği koruyucu ve önleyici önlemlerin ulaşabildiği düzey afetlerin büyüklüğüne etki eden ana faktörler olarak görülmektedir.

4. AFETLER VE MEDYA

Afetler özellikle de doğal afetler insanların kontrolü dışında gerçekleşen, çok büyük mal ve can kaybına neden olabilen büyük ölçekli olaylardır. Doğal afetler çok kısa sürede çok büyük yıkıma neden olabilmektedirler. Toplumun sosyal dengesini ve düzenini bir anda değiştirebilmektedir. Bütün doğal afetlerde, insanların yaşadıkları çevrelerde meydana gelen olaylardan haberdar olmaları, tekrar benzerlerini yaşadıklarında etkilenme oranını daha aza indirmelerini sağlayan çalışmaların tümü afet yönetimi kavramını ortaya çıkarmıştır.

Günümüzde afet yönetimi, her türlü tehlikeye karşı hazırlıklı olmayı, zarar azaltma, müdahale etme ve iyileştirme amacıyla mevcut kaynakları organize eden, analiz, planlama, karar alma ve değerlendirme süreçlerinin tümüdür. Bu nedenle, afet yönetimi çalışmaları bir bütündür (Kadioğlu, 2011:18). Afet yönetimi, afet öncesinde ve afet sırasında yapılan bütün çalışmaları kapsamaktadır. Afet sırasında arama kurtarma, ilk yardım çalışmalarından başka haber alma olanaklarını sunan medyanın önemi büyüktür. Afet öncesinde ise özellikle, toplumsal bilinçlendirme kampanyaları düzenlenecek olan çeşitli seminerler, konferanslar da medya yolu ile yürütülebilir. Doğal tehlikelere hazırlanmada depremle ilgili konularda zarar azaltma ve örgütsel hazırlık çalışmaları yapan kuruluşların medya kuruluşlarıyla işbirliği içinde olarak haber ve bilgi sağlama, eğitim, belgesel, tartışma, haber ağırlıklı program

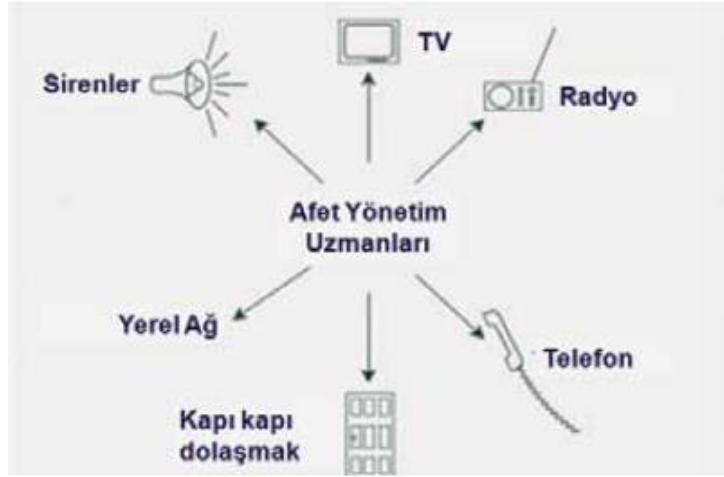
yapımlarında ve yazılarda uzman danışmanlığı sağlama gibi konularda oldukça önem taşımaktadır (Yakut,2005:1484).

Bir afet olduğu zaman toplumun paniğini azaltma, gelecek sorunlara karşı uyarma, halkın kendisini ve ailesini nasıl koruyacağına dair bilgilendirme gibi konularda medyanın rolü büyüktür. Ayrıca toplumun afet riskini algılaması, afet zararlarını ve kayıpları azaltma, erken uyarı gibi konularda da medyanın desteği oldukça önemlidir. Acil durumlarda ve afetlerin zararlarından korunmak için hazırlık eğitiminde medya yine önemli bir rol oynamaktadır. Ve bu noktada medyanın eğitim işlevi öne çıkmaktadır. Afetlere hazırlık, zarar azaltma ve müdahale konularında oldukça aktif rol oynama potansiyeline sahip medya mensuplarına da afetler ve afet yönetimi konularında da eğitim vermek gerekmektedir (Kadioğlu, 2008: 232).

Afetlerde medyanın; halka bilgileri aktarma, toplumu doğru bilgilendirme, bilgileri zamanında halka iletme faaliyetleri oldukça önemli taşımaktadır (Güler, 2013:4). Bilgi verilmeyişi veya yanlış bilgilendirme toplumda güvensizlik yaratıp, yersiz söylentilere neden olmaktadır. Medyanın bilimsel olarak doğruluğu kanıtlanmamış bilgileri halka sunması durumunda yanlış bilgilendirmeye yol açabilmektedir (Kadioğlu ve Özdamar, 2008:232). Bu bakımdan medya mensupları da afet yönetimi, afette haber verme ilkeleri vb. konularda eğitimden geçirilmelidir.

Toplumla iletişim kuracak yetkililer, medyanın imkanlarını çok dikkatli bir şekilde kullanmalıdır. Medyanın konsepti kendisine söylenenleri aynen tekrarlayan pasif bir haber iletici olmamalıdır. Afet yöneticileri de medya mensuplarının yorumlarını dikkate alarak birlikte sağlıklı bir organizasyonla hareket etmelidir. Kitlesele medyanın, afetin kontrol altına alınması ve etkilerini azaltılması çalışmalarında yadsınamaz bir önemi vardır. Afetler konusunda bilinçlenme ve afet zararlarını azaltmak, hazırlıklı olmak ve müdahale konularında halk eğitiminde görsel ve yazılı medyanın çok önemli rol oynayabileceği bilinmektedir (Kadioğlu ve Özdamar, 2008: 231).

Medyanın, afetin kontrol altına alınması ve etkilerini azaltılması çalışmalarında yadsınamaz bir önemi vardır. Görsel-işitsel sinyaller, yazılı metin, duyuru ve bildirimler, hoparlörlü araçlar ve toplu etkinlik halkla ilişki kurma yöntemleridir. Herhangi bir afette erken uyarı için uyarı yayma ve iletişim: gerekli tepkinin verilebilmesi için tepkiyi oluşturacak verinin kolay anlaşılabilir ve kavranabilir olması esastır. Bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde iletişim kanalları tespit edilmeli ve uyarı ikazlarının yayılımı gerçekleştirilmelidir (Şekil 4.1).

Şekil 4.1. Afetlerde halka yönelik erken uyarı işlemlerinde kullanılabilecek medya araçları ve diğer kanallar (Kadıoğlu ve Özdamar, 2008,s.269).

Afetlere hazırlık, müdahale, zarar azaltma konularında medyanın çok büyük bir rol üstlenmektedir. Bütün bu aşamalarda medyanın bilimsel, sağlıklı, bilinçli eğitim çalışmalarından geçirilmesi gerekmektedir.

5. SOSYAL MEDYADA AFETLER

Günümüzde toplumsal varoluşu gerçekleştirerek ortaklık yaratmak, bu varoluşu ve ortaklığı sürdürebilmek için kitle iletişimine; dolayısıyla kitle iletişim araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü kitle iletişim araçları, uzmanların ortak bir noktada birleştikleri üzere, sahip olduğu özellikleriyle alıcı kitlesi üzerinde yarattığı etki ve etkileşim süreci sonunda toplumsallaştırmayı gerçekleştirmeye muktedir araçlardır. Geleneksel medya olarak adlandırdığımız radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçları tek yönlü bir iletişim sağlamaktadır. Gerek afete hazırlanmada, gerekse de afet sonrasında büyük bir eğitim ve haberleşme işlevi taşımaktadır.

Belediyeler, STK'lar, meslek örgütleri ve medyada 1999 sonrası depremlere hazırlıklı olma ve zarar azaltma konularında oluşmuş olan bilinçlenme ve motivasyonun eşgüdüm içerisinde, belli bir kurumsal yapı içinde devam ettirilmesi çok önemlidir (Kadıoğlu, 2008 : 240).

Can Dündar "TV'ler deprem eğitimi vermeli" başlıklı yazısında medyanın 1999 Gölçük Depreminde iyi bir sınav verdiğini ve birkaç istisna dışında çoğu yayın organı, sorumlu, bilinçli, eleştirel yayıncılık örnekleri sunduklarını belirterek şöyle devam ediyor:

"Facianın ilk saatlerinden itibaren medya, felaket bölgesinden izlenimler aktarmaya başladı. Hükümet, olup biteni televizyondan izledi. Başbakan, Başkent'le tv kameraları aracılığıyla haberleşebildi. Depremin nedenlerinin ve boyutlarının aktarılmasında olduğu kadar, yaraların sarılmasında da görevdeydi medya... Yardımı yönlendirdi, ihtiyaç listeleri yayınladı, kayıp haberleri verdi. Bilgilendirici, uyarıcı ve temkinliydi. -Yine istisnaları saymazsak- ölümlerin görüntülerini yayınlamamaya, acıları teşhir etmemeye, çocukları kollamaya, panik yaratmamaya gayret gösterdi. Konuyu gündemden düşürmedi, yetkililerden hesap sordu. Atv Haber'in bilimsel dosyaları, NTV'nin "İletişim Hattı" gibi yüz ağartıcı örnekler izledik. Deprem sonrası tutunacak dal, inanacak ses arayan "Halkın sesi"ne tercüman oldular. Sık sık eleştirdiğimiz medyanın, gereğinde ne kadar önemli bir toplumsal işlev görebileceğini kanıtladılar.

Şimdi bir başka önemli aşamada yine medyanın desteğine ihtiyaç var. Bugünlerde facia sonrası şoku yaşayan Türkiye'de okullar, sivil ve resmi kuruluşlar kendi çabalarıyla depremi ve deprem halinde can kurtarma yöntemlerini anlamaya, anlatmaya çalışıyorlar. Türkiye depremle tanışıyor. Depremle yaşamayı öğreniyor. Doğaya karşı bilgiyle mücadeleye hazırlanıyor. Ama kesin olan bir şey var ki bu yerel, küçük çabalar yetmiyor. İşte bu aşamada televizyon gibi yaygın bir iletişim aracının ağırlık koymasına ihtiyaç var. Medyanın uzun süredir ihmal ettiği eğitim işlevini hatırlamanın tam sırası... Hemen bugünlerde ekran aracılığıyla yoğun bir "deprem eğitimi" başlatılamaz mı? İnsanları depreme hazırlayan kısa eğitim spotları hazırlanamaz mı? Depremin ne olduğunu, fay haritalarını, muhtemel tehlikeleri, o tehlikelere karşı korunma yöntemlerini, inşaat tekniklerinden, ev döşeme biçimlerine kadar alınabilecek önlemleri, deprem olduğunda yapılması gerekenleri, ilkyardım uygulamalarını, deprem sonrası travmayla başa çıkma yollarını anlatan 3'er dakikalık aydınlatıcı filmler yayınlanamaz mı? Gerektiğinde bir reklam filmi için aynı anda yayına girebilen TV kanalları, binlerce insanın hayatına malolan, milyonlarca insanı diken üstünde tutan bir konuda ortak yayın yapamazlar mı? Şu anda birçok devlet adamından daha fazla sözüne güvenilen medya, depremde kazandığı itibarı, bu tür bir eğitsel faaliyete yönlendiremez mi? Bu hazırlanan filmler, Japonya'dan eğitim filmi getirtmeye çalışan okullarda ya da resmi ve özel kuruluşlarda da gösterilemez mi? Tam zamanı değil mi?"

http://www.candundar.com.tr/_v3/index.php#!%23Did=678

Son yıllarda hayatımızın vazgeçilmez bir parçası durumuna gelen ve özellikle internet bağlantısı olan akıllı cep telefonları sayesinde neredeyse herkesin kullanıcısı durumuna geldiği sosyal medya ise çift yönlü bir iletişim olanağı sağlamaktadır. Sosyal medyanın bu yönü özellikle yaşanan doğal afetler sonrasında daha da açık bir biçimde ortaya çıkmıştır.

23 Ağustos 2011 günü merkezi ABD'nin Virginia Eyaleti'nde olan, ama ülkenin neredeyse tüm doğu sahilini etkileyen, Richter ölçeğiyle 5.8 büyüklüğündeki bir deprem meydana gelmiştir. Depremden dakikalar sonra, polis ve acil yardım personeli, Twitter üzerinden gönderdikleri kısa iletilerle halka, nerelerde hasar, yangın ve bina inceleme ve tahliye faaliyeti olduğu gibi konularda bilgi vermeye başlamışlardır. Cep telefonundan sesli konuşma hizmetinin aksadığı deprem sonrası saatlerinde insanlar yakınlarıyla iletişim kurmak ve kamu kurumlarından bilgi almak için Twitter ve kısa mesaj hizmeti (SMS) araçlarını kullanmışlardır. <http://www.teknoturk.org/docking/yazilar/tt000100-yazi.htm>,

Türkiye'de doğal afetlerde sosyal medyanın ne denli büyük bir işlev taşıyabileceğini gösteren olay ise 2011 yılında yaşanan Van Depremi olmuştur. Depremi duyulmasıyla birlikte özellikle facebook ve twitter gibi kanallarda deprem haberi paylaşılmaya başlanmış ve Van Depremi sosyal medya takipçilerinin neredeyse tek gündemi durumuna gelmiştir. Sosyal medya depremin ardından kısa bir süre içinde haberleşmenin ve yardımlaşmanın merkezi olmuş ve afet yönetimine katkıda bulunmaya ne denli hazır olduğunu kanıtlamıştır. Bu Yalnızca haberleşmeyle sınırlı kalmayan sosyal medya kullanıcıları belki de ilk defa bu büyüklükte bir yardım ve dayanışma kampanyası düzenlemiştir. Büyük bir çoğunluk her türlü faydayı sağlamak adına kişisel hesaplarında âdeta afet koordinasyon bürosu gibi hizmet vererek deprem bölgesi ile ilgili en son haberleri, acil ihtiyaç malzemelerini anlık olarak duyurmuştur. Twitter'da başlatılan #evimevindirvan, #vanicintekyurek, #vandayanisma gibi kampanyalar hızla yayılmıştır. Van Depremi sosyal medyada faydalı bilgilerinde ne kadar çabuk yayılabileceğini ve toplumsal örgütlenme için ne denli önemli bir mecra olduğunu da göstermiştir.

6. SONUÇLAR

Toplumun olası afetlere karşı bilinçlendirilmesinde medyanın büyük bir önemi vardır. Medyanın aynı anda çok geniş bir alıcı kitlesine yönelebilmesi, çok yönlü olarak eğitici bir işlev taşıması yurttaşların afet öncesinde bilinçlenip önlem almasında rol oynamaktadır. Özellikle, afet eğitim programlarının medya yolu ile toplumun her kesimine iletilmesi oldukça önemlidir. Medya yoluyla iletilen mesajların afetin toplum tarafından doğru algılanmasının sağlanması ve bireylerin afetlerle nasıl başa çıkabileceklerini gösteren bir rehberdir. Afetlere

hazırlık, zarar azaltma ve müdahale konularında çok etkin rol oynama potansiyeline sahip medya mensuplarına da afetler ve afet yönetimi konularında da eğitim verilmesi gerekmektedir.

Günümüzde gelişen iletişim teknolojileri sayesinde neredeyse herkes cep telefonu sahibi olmuş, akıllı cep telefonları sayesinde de nüfusumuzun büyük çoğunluğu sosyal medya kullanıcısı durumuna gelmiştir. Çift yönlü iletişim olnağı sağlayan sosyal medya, geleneksel medyaya göre doğal afetlerde çok daha işlevsel kullanılabilir. 2011 Van Depreminde olduğu gibi sosyal medyanın sağladığı etkileşim duyarlılığı arttırmakta ve yardım kampanyaları başta olmak toplumun organize olmasını sağlamaktadır. Gündemin sosyal medya üzerinden takip edildiği günümüzde, doğal afetlere dair haber, video ve fotoğraflar anlık olarak paylaşılmakta, olayları geleneksel medyadan takip etmeyenler birçok bilgiyi sosyal medya sayesinde öğrenmektedir. İnsanlar hayatlarının bu kadar içine giren bir durum karşısında duyarsız kalmamaktadır.

7. KAYNAKLAR

Ergünay, O, Gülkan, P, Güler,H,H.,(2008), **Afet Yönetimi İle İlgili Terimler**: Açıklamalı Sözlük. Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri. Ed: M Kadioğlu, E Özdamar. İç İşleri Bakanlığı ve JICA Türkiye Ofisi. Mart Ankara Açıklamalı Sözlük, s.325

Güler,H,H. (2013), **Afetler ve Medya Ders Notları Afet Yönetimi Ders-11**, Ankara Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Jeofizik Mühendisliği

Kadioğlu, M. (2008), **Modern, Bütünleşik Afet Yönetiminin Temel İlkeleri**; Kadioğlu, M. ve Özdamar, E., (editörler), “Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri”, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara, s. 1-34

Kadioğlu, M. ve Özdamar, E., (editörler). (2008), “**Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri**”; JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara.” s. 251-276.

Kadioğlu, M. (2008), **Toplumda Afet Bilincini Artırma Yöntemleri**; Kadioğlu, M. ve Özdamar, E., (editörler), “Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri”;; JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara, s. 223-242

Kadioğlu,M. (2011),**Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek** T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını,Yayın No: 65

Laswell, H. D. (1948), “The structure and function of communication in society”, in **The communication of ideas**, L., B. (Ed.), Harper, New York, NY. Bryson, Lymon (ed). New York: Institute for Religious and Social Studies, p. 37-51

Mutlu, E. (1994), **İletişim Sözlüğü**, Ark Yayınevi, Ankara s.211-212.

Oskay, Ü. (2001), İletişimin ABC’si, İstanbul: Der Yayınları, s.9

Özçağlayan, M. (1998),**Yeni İletişim Teknolojileri ve Değişim**, Alfa Yayınları, İstanbul, s.32.

Türkoğlu, N. (2010), **Toplumsal İletişim**, Urban Yayınları, İstanbul, s.19-20.

Yakut, İ. (2005), **Afet etkilerine karşı toplumu bilinçlendirme çalışmalarında sürdürülebilir iletişimin rolü**, s:1479-1484.

http://www.candundar.com.tr/_v3/index.php#!%23Did=678

<http://www.teknoturk.org/docking/yazilar/tt000100-yazi.htm>,

Afet öncesinde bilgilendirme ve bilinç oluşturma, afet sonrasında çok önemli olan basın ve halkla ilişkiler faaliyetleri